

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
ЯКОВЕНКО МАРГАРИТИ КОСТЯНТИНІВНИ
**"ЕВОЛЮЦІЯ КИЇВСЬКОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ШКОЛИ
ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ
(НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ)"**,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

На розгляд опонента представлено автореферат та дисертація.

Актуальність теми дослідження обґрунтована автором у вступі, де підкреслено значення проблеми взаємного визнання отриманих знань, дипломів, сертифікатів та інших встановлених свідоцтв фахової кваліфікації архітекторів для інноваційного розвитку архітектурної освіти, яка постає в умовах об'єднаної Європи і, зокрема, в Україні, а саме умови акредитації українських архітектурних навчальних закладів, узгодження українських та європейських навчальних програм. Таким чином, тема дослідження відповідає цілям і завданням офіційних документів чисельних міжнародних заходів присвячених питанням розвитку сучасної архітектурної освіти – Хартії ЮНЕСКО-МСА з архітектурної освіти (2017 р.), освітнім Програмам ЄС – Tempus IV ("Темпус IV", 2007 - 2013 рр.) та "Erasmus+" ("Еразмус+", 2014 - 2020 рр.), документам Міжнародної спілки архітекторів (матеріали конгресу в Сеулі, 2017 р.; Дурбані 2017 р. та ін.), засідання EDUCOM (Комісії з архітектурної освіти МСА, Мадрид, 2018 р.; Париж, 2017 р. та ін.) та низці Законів України.

Відповідно до визначеної проблематики автор формулює головну **мету дослідження** – визначити роль, вплив та особливості формування архітектурної школи Київського національного університету будівництва і архітектури (далі КНУБА) на розвиток освіти, науки та архітектурної практики України.

Для досягнення цієї мети достатньо логічно та структурно сформульовані основні **завдання**, що послідовно вирішуються у подальшому викладі, а саме аналіз стану дослідження архітектурної школи України, висвітлення основних

етапів становлення Київської архітектурної школи, окреслення місця та ролі архітектурної школи КНУБА, виявлення методологічні особливості архітектурних шкіл та аналіз досвіду організації матеріально-технічної бази архітектурно-інженерних вищих навчальних закладів, формулювання принципів розвитку Київської архітектурної школи на прикладі КНУБА, визначення впливу архітектурної школи КНУБА на розвиток освіти, науки та архітектурної практики України, через науково-творчі здобутки провідних фахівців – професорів та випускників архітектурного факультету КНУБА.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації забезпечена застосуванням новітніх наукових методів, відповідністю цих методів дослідницьким цілям і завданням, якісним аналізом теоретичного і практичного матеріалу, базується на результатах аналізу існуючої науково-теоретичної бази і практичного вітчизняного та зарубіжного досвіду, ґрунтується на вивченні становлення, формування і розвитку Київської архітектурної школи, а також забезпечується відповідністю методів дослідження його меті та завданням. Основні висновки роботи щодо досягнення мети і поставлених завдань виконані на основі ґрунтовного аналізу, загальна логіка побудови дослідження відзначається цілісністю і завершеністю. Високий ступінь достовірності результатів дослідження обумовлений їх підтвердженням та апробацією на наукових конференціях, публікаціями дисертанта у фахових виданнях, колективній монографії, впровадженням результатів дослідження у навчальний процес.

Наукова новизна результатів дослідження полягає: у теоретичному обґрунтуванні та розширенні змісту поняття "архітектурна школа"; визначенні періодів розвитку Київської архітектурної школи; виявленні основних напрямків вітчизняної освіти (мистецького та архітектурного спрямування) та комплексній кількісно-якісній характеристиці архітектурної школи КНУБА; формулюванні основних принципів формування Київської архітектурної школи; удосконаленні методів дослідження особливостей створення регіональних архітектурних шкіл України, методичного підходу до формування

сучасної академічної архітектурної школи КНУБА та методів обґрунтування необхідності покращення матеріально-технічної бази вітчизняних архітектурних кампусів за зразками закордонних університетів; визначенні основних факторів впливу на проектування нових та реконструкцію існуючих будівель та споруд архітектурних факультетів (інститутів).

Значення результатів роботи для теорії і практики. Основні висновки і результати роботи можуть бути використані: в навчальному процесі для удосконалення підготовки фахівців.

Результати дослідження мають практичну цінність як для теоретичних, так і для проектно-практичних робіт, загалом для подальшого поглиблення цієї проблематики та подальших перспективних досліджень.

Повнота викладу матеріалу в опублікованих працях за темою дослідження підтверджується 12 опублікованими працями: 1 – в колективній монографії; 5 – у наукових фахових виданнях, включених до переліку ДАК України; 2 – в іноземних фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 3 – в тезах матеріалів наукових конференцій; 1 – в періодичному виданні, що додатково засвідчує результати дисертації.

Оцінка змісту та висновків дисертаційного дослідження. Основна частина дисертації складається із розширеної анотації, термінологічного словника, списку вжитих скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (204 найменувань) та додатків (54 сторінки, з результатами апробації та впровадження). Текстова частина дисертації налічує 121 сторінку, графічна частина наукової роботи складає 29 сторінок ілюстрацій. До структури дисертації в цілому зауважень немає.

Зміст роботи повністю розкритий, праця є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому рівні, що відчувається і в структурі побудови роботи, і в науковій мові викладу інформації. Автор толерантно посилається на попередників, що підтверджує достовірність дослідження. Робота викладена чітко і грамотно, ґрунтується на визначених автором основоположних принципах та особливостях і містить конкретні

результати та узагальнення. Структура роботи є логічною, простежуються взаємозв'язки між висновками окремих розділів, узагальнюючі висновки розкривають шляхи вирішення зазначеної проблеми та відповідають завданням дослідження.

Основні положення та висновки, сформульовані в науковій роботі, можуть бути використані як навчально-методична база у ВНЗ архітектурного спрямування, зокрема, при розробці навчальних програм, дидактичних завдань, а також при вивченні вибіркових, профілюючих і спеціальних дисциплін історико-теоретичного та творчого спрямування.

У **вступі** обґрунтовано актуальність, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів дослідження, апробацію одержаних результатів, наведено публікації за темою.

У першому розділі **"Стан дослідження архітектурної школи України"** теоретично обґрунтовано і розширено зміст поняття "архітектурна школа", на основі вивчення архівних джерел та публікацій науковців проаналізовано передумови становлення Київської архітектурної школи в контексті архітектурної підготовки на теренах України, досліджено сучасний стан архітектурних шкіл України.

Автором виокремлено основні архітектурні школи України та їх фундаторів і представників (с. 44-53), а також, в результаті аналізу, виявлено високу кількість вищих навчальних закладів архітектурного та мистецького спрямування на сьогодні. Важливою є, встановлена автором, характерна особливість сучасного етапу розвитку архітектурних шкіл України – реорганізація архітектурних факультетів вузів в інститути.

На основі систематизації та узагальнення архівних, статистичних та науково-дослідних матеріалів встановлено три визначальні періоди формування Київської архітектурної школи (с. 54-74). Охарактеризовано кожний період, визначено характерні особливості та інституції, які яскраво представляли кожен з періодів. Обґрунтовано вибір КНУБА, як бази для дослідження Київської

архітектурної школи, як однієї з найдавніших шкіл, наймасштабнішої за кількісними показниками здобувачів вищої освіти з розгалуженою системою відокремлених структурних підрозділів в цілому по Україні, і з значним кількісним та якісним складом викладачів.

В другому розділі **"Методи дослідження особливостей формування архітектурних шкіл"** розкрита загальна методика дослідження Київської архітектурної школи та методологічні особливості розвитку архітектурних шкіл закордонних вищих навчальних закладів та КНУБА, розглянута матеріально-технічна база вищих навчальних закладів, як невід'ємна складова у формуванні архітектурної школи та в процесі підготовки архітекторів.

Описано кожен з використаних у роботі методів дослідження (с. 79-81, рис. 2.1), сукупність яких надала змогу всебічно та повно охарактеризувати кожен об'єкт, що розглянуто в даному дисертаційному дослідженні.

Визначено основні світові освітні програми вищих навчальних закладів: освітня програма в США та Болонська система освіти в Європі, на прикладі університетів які лідирують у світових рейтингах архітектурної освіти. Проведено порівняльний аналіз і з іншими вищими навчальними закладами перших щаблів рейтингу на основі якого визначено спільні та відмінні риси в методиці підготовки архітекторів (с. 83-95). Досліджено методологічні особливості формування архітектурної школи КНУБА і доведено її вплив на архітектурну освіту України (с. 95-103).

Автор глибоко аналізує становлення освітніх просторів, в яких готують архітекторів (с. 103-122), що є однією з особливостей формування архітектурних шкіл, зокрема – містоутворюючий фактор. До важливого висновку слід віднести висновок про необхідність удосконалення застарілої матеріально-технічної бази ВНЗ України, оскільки підготовка архітекторів на архітектурних факультетах вищих навчальних закладів міста Києва і по Україні загалом здійснюється в не пристосованих для цього приміщеннях та здійснення, зокрема, комплексної реконструкції будівель архітектурного факультету КНУБА, єдиного вітчизняного прикладу окремого архітектурного

корпусу, спираючись на інновації закордонних аналогів – кампусів технічних університетів.

В третьому розділі **"Принципи розвитку Київської архітектурної школи в умовах реформування системи освіти України"** досліджено архітектурну школу КНУБА та її роль в розвитку освіти, науки і архітектурної практики України (с. 129-133), на її прикладі визначено принципи розвитку архітектурної школи Києва (с. 133-136) та вплив науково-творчих здобутків випускників архітектурного факультету КНУБА на подальший розвиток архітектурної школи України, виявлено місце і роль кафедри Основ архітектури і архітектурного проектування у формуванні архітектурного факультету КНУБА.

Автором доведено, що архітектурна школа КНУБА завжди формувалася із провідних архітекторів, впродовж усієї діяльності активно залучала високопрофесійні кадри з провідних наукових та проектних інститутів міста. В роботі досліджено творчий внесок випускників архітектурного факультету КНУБА, серед яких знані науковці, видатні українські зодчі, лауреати державних премій, а також випускники, які досягли видатних результатів в інших галузях (рис. 3.3 – 3.11). Окрему увагу приділено випускникам-іноземцям (с. 155-157, рис. 3.12).

За допомогою методу інтерв'ювання (додаток Г.5), автором прослідковано особливості підготовки архітекторів кафедрою основ архітектури та архітектурного проектування в різні періоди її становлення та розвитку (с.159-170).

Усі три розділи роботи мають висновки, а загальні висновки завершують проведене дослідження.

У **загальних висновках** чітко сформульовано основні наукові результати даної дисертації. Висновки підтверджують виконання завдань і мети дослідження.

Оцінка мови, стилю та оформлення дисертації й автореферату. Стиль викладення результатів дисертації є доступним, логічність структури роботи визначає чіткість її змісту та сприяє легкому сприйняттю.

Дисертаційна робота і автореферат написані державною мовою, стиль подання матеріалу є досить зрілим, автор цілком володіє науковою мовою викладу. Праця оформлена відповідно до вимог.

В авторефераті достатньо точно і повно відображені основні положення наукової роботи, висновки, ступінь новизни та практичне значення результатів дослідження. Внесок автора у підготовку публікацій, відображених у авторефераті, є визначальним. За змістом дисертація та автореферат – ідентичні.

В цілому позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, необхідно зазначити певні **дискусійні моменти та зауваження** до поданої роботи.

Дискусійні положення:

1. Слід зауважити, що 2018 року була опублікована монографія В.В. Куцевича "Формування архітектурної школи. Історія, традиції, сучасність", в якій розглядається становлення Київської архітектурної школи, її розвиток та етапи діяльності, висвітлюється формування кафедри архітектурного проектування цивільних будівель та споруд як основи подальшого розвитку архітектурного факультету КБІ – КІБІ – КНУБА. Однак, поряд з біографічним методом застосованим для персоналій в монографії, Яковенко М.К в дисертаційній роботі використала також метод графо-аналітичного моделювання, за допомогою якого вдалося систематизувати ключові об'єкти творчої спадщини митців.

2. Безперечно, архітектурна школа КНУБА посідає пріоритетне місце в системі спеціалізованої освіти України, вона стала альма-матер для багатьох видатних українських архітекторів. В даній дисертаційній роботі КНУБА ретельно досліджено за чисельними факторами: архітектурно-функціональній структурі будівлі, педагогічній складовій, методологічні особливості, творчий внесок випускників тощо, і це простежується по всім розділам. Однак, доречно

більш глибоко дослідити інші архітектурні школи Києва, зокрема порівняти їх методологічні особливості. В подальшому дослідженні цієї теми, доцільним є детальне дослідження усіх архітектурних шкіл України.

Зауваження:

1. У підрозділі 2.2 автором досліджені спільні та відмінні риси у підготовці архітекторів в Україні (на прикладі КНУБА) та програми архітектурної освіти США та Європи (с.95), доцільним було б представити цей матеріал більш наочно у вигляді графоаналітичного матеріалу в таблиці.

2. Представлена автором у підрозділі 2.3 модель складових розвитку архітектурного інституту (рис. 2.10) є підсумовуючою для даного розділу, але потребує роз'яснень та зв'язків зі сформованими автором принципами розвитку Київської архітектурної школи.

3. Доречним в підрозділі 3.2 було б представити та класифікувати за ознаками науково-творчі здобутки випускників архітектурного факультету КНУБА.

4. В авторефераті не зовсім чітко виявлена практична цінність проведеного дослідження в аспекті його адаптації до сучасних умов, що дозволило вивести дане дослідження з площини переважно теоретичного в сферу сучасного практичного проектування.

5. В тексті зустрічаються окремі синтаксичні помилки. Бібліографічний опис списку використаних джерел у дисертації бажано оформити за єдиним зразком з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій.

Водночас, враховуючи багатоаспектність теми дослідження, вся викладені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації яка виконана на високому професійному рівні, і можуть бути враховані та виправлені у подальшій науковій роботі автора.

Висновок щодо дисертаційного дослідження. Наведені вище зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації. В цілому,

дисертація Яковенко Маргарити Костянтинівни "Еволюція київської архітектурної школи як складової системи освіти України (на прикладі Київського національного університету будівництва і архітектури)" відповідає вимогам до кандидатських дисертацій і є завершеною, самостійно виконаною роботою, в якій отримано нові наукові результати, що у сукупності вирішують завдання дослідження; висновки і рекомендації у дисертації сформульовано ґрунтовно і переконливо; робота отримала належне висвітлення у наукових фахових виданнях та наукових конференціях, має практичне значення та безперечну наукову цінність.

За кваліфікаційним рівнем дисертаційна робота "ЕВОЛЮЦІЯ КИЇВСЬКОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ШКОЛИ ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ)" відповідає паспорту спеціальності 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури, являє собою самостійне авторське дослідження, а її автор – ЯКОВЕНКО МАРГАРИТА КОСТЯНТИНІВНА заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата архітектури.

Офіційний опонент:

кандидат архітектури, доцент,

Гнатюк Лілія Романівна

доцент кафедри дизайну інтер'єру

факультету архітектури, будівництва та дизайну

Національного авіаційного університету

